

На основу члана 12. став 3. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, број 36/09),
Министар животне средине и просторног планирања доноси

ПРАВИЛНИК
о компензацијским мерама
„Службени гласник РС”, број 20 од 31. марта 2010.

Члан 1.

Овим правилником утврђују се компензацијске мере, као и начин избора најпогодније компензацијске мере, ради ублажавања штетних последица на еколошки значајно подручје или заштићено природно добро (у даљем тексту: природа), изазваних реализацијом планираних пројеката, радова и активности у природи (у даљем тексту: активности).

Компензацијске мере спроводе се ради обнављања или замене оштећених делова природе тј. станишта, строго заштићених дивљих врста или заштићених дивљих врста (у даљем тексту: део природе) и њихове функције, који подлежу активностима.

Члан 2.

Правно лице, предузетник и физичко лице ради реализација активности у природи и ублажавања штетних последица на природу предузимају компензацијске мере у зависности да ли су оштећења предвиђена или проузрокована.

Компензацијске мере за ублажавање штетних последица на природу су:

- 1) мере санације;
- 2) примарна рехабилитација;
- 3) успостављање новог локалитета;
- 4) комбинација мера из тач. 1), 2) и 3) овог става.

Члан 3.

Мере санације подразумевају природни опоравак оштећених делова природе и њихове функције.

Примарну рехабилитацију треба сматрати као природни опоравак, који може укључити спровођење одређених активности, као што су:

1) уклањање фактора који су утицали на погоршање стања природе (нпр. хемијске или физичке баријере);

- 2) активно интервенисање како би се убрзао природни опоравак;
- 3) обнова оштећених или поновно увођење заштићених врста;
- 4) обнављање постојећих станишта;
- 5) сетва или поновна садња вегетација;
- 6) уклањање препрека и баријера за миграцију врста;
- 7) спровођење забране приступа;
- 8) омогућавање бољег приступа, како би се олакшало функционисање делова природе.

Поред обнављања делова природе или њене функције, мере из става 2. овог члана обезбеђују да се по њиховом спровођењу уклони било који значајан ризик за природу.

Успостављање новог локалитета се примењује када се мерама санације и примарне рехабилитације не достиже природни опоравак и обнова делова природе, с обзиром на њихову функцију и референтно стање.

Успостављање новог локалитета има за циљ да се успостави локалитет са сличним особинама, као оштећени или други локалитет са другачијим одликама али значајан за очување биолошке и предеоне разноврсности, односно за заштиту природног добра, који ће бити на располагању оштећеном станишту.

Компензацијске мере могу се примењивати у комбинацији мера из члана 2. став 2. овог правилника и одређује се за сваки оштећени део природе посебно.

Компензацијске мере одређују се у зависности од предвиђених или проузрокованих оштећења природе, односно стања делова природе.

Члан 4.

При одређивању компензацијских мера потребно је:

- 1) извршити прелиминарну процену могућности и изводљивости мера ублажавања;
 - 2) дефинисати штету на природу;
 - 3) идентификовати предности мера ублажавања;
 - 4) направити предлог мера ублажавања;
 - 5) направити предлог за успостављање мониторинга и извештавања о спровођењу мера ублажавања.
- Начин за одређивање компензацијских мера става 1. овог члана наведен је у Прилогу 1.

Поједностављени теоријски примери процене стања делова природе с обзиром на њихову функцију, који је одштампан уз овај правилник и чији је његов саставни део.

Члан 5.

При избору најповољнијих компензацијских мера анализирају се следећи фактори:

- 1) утицај на здравље људи и јавну сигурност;
- 2) трошкови имплементације;
- 3) вероватноћа спровођења мера ублажавања на природу;

4) степен спречавања последица на природу у будућности и степен могућег заобилажења ненамерне повреде у спровођењу праћења мера ублажавања;

5) интеграција социјалних, економских, културних, туристичких и других важних фактора који карактеришу области штета по природу, као компоненти одрживог развоја;

6) време које ће бити потребно за ефикасну санацију штета.

Члан 6.

Компензацијске мере одређују се на основу анализе статуса појединих делова оштећења природе и њихове функције, односно процене стања оштећених делова природе, у односу на губитак и корист од примене компензацијских мера.

Процена стања оштећених делова природе врши се на основу јединице процене, која представља јединицу за мерење губитка или користи појединих компоненти природе и њихове функције и служи за одређивање:

- 1) оригиналности и јединствености станишта;
- 2) обима и величине станишта;
- 3) јединице густине (бројности или биомасе), покривности вегетације;
- 4) индикатора квалитета станишта;
- 5) индекса диверзитета станишта;
- 6) индикатора диверзитета биљака;
- 7) индикатора диверзитета животиња;
- 8) доминантног типа вегетације (врсте едификатори);
- 9) биолошке продуктивности;
- 10) репродуктивне стопе;
- 11) старости станишта (стадијуми у сукцесији – проградационо деградациони процеси).

Јединица процене користи се на начин, као што је дефинисано у Прилогу 2. Процена могућности и изводљивости компензацијских мера, који је одштампан уз овај правилник и чији је његов саставни део.

Члан 7.

У случају да није могуће спровести компензацијске мере из члана 2. овог правилника, утврђује се новчана накнада у вредности проузрокованог или предвиђеног оштећења природе.

Новчана накнада израчунава се анализом губитка вредности или користи појединих компоненти природе и њихове функције кроз време и одређује се употребом јединице процене из члана 6. став 3. овог правилника.

Новчани износ на име компензацијских мера уплаћује се на рачун прописан за уплату јавних прихода буџета Републике Србије и користи се преко Фонда за заштиту животне средине искључиво за финансирање пројеката заштите природе.

Члан 8.

Министарство обавештава јавност о резултатима утврђивања компензацијских мера, објављивањем на интернет страници Министарства и/или другим средствима јавног информисања.

Члан 9.

Трошкове прикупљања, обраде и утврђивања података за утврђивање компензацијских мера, као и трошкове компензацијских мера, сноси носилац активности.

Члан 10.

Поступак утврђивања компензацијских мера, не може трајати дуже од шест месеци од дана подношења захтева.

Члан 11.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Број 110-00-138/2009-03
У Београду, 17. марта 2010. године
Министар,
др Оливер Дулић, с.р.

ПРИЛОГ 1.

Поједностављени теоријски примери процене стања делова природе с обзиром на њихову функцију

1. Смањење вредности стања делова природе с обзиром на њихову функцију

Јединица процене користи се у процени стања одређених делова природе с обзиром на њихову функцију и изражава се појединачним бројем, тежином, величином или сличним димензијама и површином оштећених делова природе, а могу бити изражени и кроз вредности стања станишта, строго заштићених врста и заштићених врста.

Смањење вредности делова природе с обзиром на њихову функцију слично је финансијском смањењу, где су инвестиције у различитом временском раздобљу смањене, тако да се они могу без обзира на време настанка или формације поредити, односно процењују се на истој основи.

Стопа смањења представља тренутну вредност еколошки заштићеног подручја или заштићеног природног добра, која из године у годину опада. Стопа смањења од 3,5 % препоручује се за одржавање вредности, која се приписује коришћењу у различитим временским периодима, за првих 30 година, 3,0 % за наредних 45 година и тако даље.

2. Пример анализе воде и заштићених врста

Губитак ресурса настаје као последица оштећења природе (воде, строго заштићених врста и заштићених врста) уколико је изражен у вредности од 10.000 јединица процене, и може бити привремени и трајни. Привремени губитак може бити надокнађен мерама санације, међутим ако привремени губитак траје више од 2 године, сматра се да је то губитак ресурса у потпуности. У оквиру мера санације, које се користе ради отклањања привременог губитка, утврђено је да је овај вид надокнаде најприхватљивији за природу.

Процена стања ресурса употребљава се како би се утврдио оквир компензацијске санације по јединици процене која се при том употребљава као „дисконтинуирана јединица стања ресурс/година“ уколико је употребљена стопа смањења од 3,5%.

Првобитно се израчунава губитак одређеног дела природе, изражен у јединицама процене, као што је приказано у Табели 1.

Табела 1.

Година	Номинална јединица стања ресурс/година	Смањење јединице стања ресурс/година
1	10.000	10.000
2	10.000	9.650
Збир	20.000	19.650

Ако је део природе заштићена врста, процењени животни век се за сваки примерак за замену заштићених врста процењује на 6 година. Број јединица оцењивања који иде уз сваки примерак приказан је у Табели 2.

Табела 2.

Година	Номинална јединица стања ресурс/година	Смањење јединице стања ресурс/година
1	1	1
2	1	0,965
3	1	0,932
4	1	0,900
5	1	0,879
6	1	0,849
Збир	6	5,525

Губитак строго заштићене врсте или заштићене врсте израчунава се као количник укупног броја јединица процене губитка одређеног дела природе и збира јединица процене строго заштићене врсте или заштићене врсте, која се врши за сваки примерак за замену строго заштићених врста или заштићених врста:
 $19650/5,55=3540,54$

3. Пример процене стања станишта

Површина од 10 ха станишта је оштећена, што је довело до 50% смањења функције коју пружа ово станиште. Мере ублажавања се примењују као мере санације, тако да обезбеде 100% њихове функције након периода од 10 година. У овом случају стање функције станишта расте у периоду од 10 година од 50% до 100%.

Процена стања природног станишта се користи да би се утврдила величина, односно површина станишта које треба формирати. Употребљава се и јединица вредновања „смањена функција станишта ха/година“, па је стопа смањења 3,5 %.

Губитак станишта се изражава бројем изгубљених јединица процене, као што је приказано у Табели 3.

Табела 3.

Година	Изгубљена функција станишта (%)	Површина станишта (ха)	Смањење функције станишта ха/година
1	50	10	5
2	50	10	4,8
итд	итд	Итд	итд
10	50	10	3,7
збир			43,0

Монетарне методе процене спадају у две категорије, односно групе:

1) Метода која може бити заснована на директној примени одређених делова природе и њихове функције. У оквиру овог приступа постоје две опште признате методе вредновања новца:

(1) метода откривања првенства;

Ова метода тражи директну везу између људске потрошње и коришћења специфичних компоненти природе и њихове функције, као роба којом се тргује и роба којом се не тргује.

(2) метода експлицитног првенства;

Ова метода директно оцењује спремност људи да плате (или спремност да прихвате накнаду) за промену у квалитету животне средине.

2) Метода где су вредности појединих компоненти природе и њихове функције, засноване на улози екосистемских функција у производњи робе на тржишту.

ПРИЛОГ 2.

Процена могућности и изводљивости компензацијских мера

Приликом процене штете све информације о штети морају бити познате и доступне, као што су површина на којој је штета настала, процена штете на природу, као и обим трошкова који су неопходни за санацију. Потребно је утврдити време трајања санације, средства, као и информације о носиоцу активности.

Процена стања оштећених делова природе је важан доказ за израду предлога мера ублажавања, посебно како би се утврдио главни проблем који је довео до настанка штете.

У оквиру процене стања оштећених делова природе неопходно је утврдити кључне проблеме, дефинисати сваки корак при одређивању предлога мера ублажавања и успоставити јединицу процене на основу које ће се вршити процена стања оштећених делова природе.

Такође, потребно је утврдити и следеће:

1) време трајања процене стања оштећених делова природе као и факторе који утичу на време планирања;

2) идентификовати средства потребна за израду процене стања оштећених делова природе, методе и експертизе потребне за израду ове процене;

3) дефинисати податке, моделе и програме потребне за процену штете и узети у обзир учешће носиоца активности;

4) утврдити све заинтересоване стране које треба да буду обавештене а чије би учешће било од значаја.

1. Дефинисање штете

При дефинисању штете потребно је прикупити кључне информације о узроку штете, износу штете, просторним размерама као и начину штете (нпр. да ли постоји нагли пад функција или је дошло до постепеног опадања). Информације могу бити доступне у многим облицима, као што је прикупљање података, посматрање, скице, модели, фотографије, мишљења сведока и слично.

У оквиру дефинисања штете на природу изазвану активностима такође је потребно идентификовати одређене делове оштећења природе и њихове функције, и то:

1) узети у обзир биолошке ефекте, посебно када одређени делови природе зависе од њих;

2) узети у обзир индиректне ефекте у смислу забране репродукција у случају губитка станишта, строго заштићених дивљих врста или заштићених дивљих врста;

3) оквир функционисања екосистема који може послужити при утврђивању функционисања одређених делова природе услед оштећења.

2. Дефинисање основних предности мера санације

Ова фаза израде предлога мера ублажавања укључује идентификацију изводљивих могућности за мере санације, као и разматрање свих опција које могу да врате оштећене делове природе у првобитно стање.

Најприхватљивија могућност за мере санације је природни опоравак, у оквиру којег утврђујемо које ће опције бити имплементирани и кад, почетак и крај опоравка и шта се очекује на путу опоравка. Једна од мера санације је и отклањање фактора који су довели до оштећења природе (нпр. физичке и хемијске баријере) јер се понекад одређени делови природе опорављају постепено и то је предвидљив линеаран пут опоравка. У другим случајевима предвиђено је да одређени делови природе поврате своју функцију након одређеног времена.

Приликом одређивања мера санације као и начина који ће се користити приликом извођења мера санације, потребно је утврдити и очекиване трошкове.

3. Дефинисање предности компензацијских мера

За дефинисање компензацијских мера треба утврдити мере које ће се реализовати и време када ће бити реализоване, очекивано време почетка и краја побољшања, као и очекивани степен побољшања. Такође, потребно је размотрити и могућност укључивања више од једне области и проценити трошкове компензацијских мера, са циљем процене стања оштећених делова природе и њихове функције.

4. Утврђивање обима компензацијских мера

Да би одредили обим компензацијских мера, потребно је:

1) Анализирати процену стања оштећених делова природе, и то:

(1) проценити стање ресурса уз претпоставку да су исти типови специфичних делова природе или други посебни делови упоредиво зависни;

(2) проценити стање станишта у случају где постоје обезбеђени исти или слични типови специфичних делова природе или други специфични делови природе, како би обезбедили поређење карактеристика станишта (овај начин процене може бити изражен у површини и дужини). Да би се обезбедили другачији специфични делови природе са различитим функцијама потребна је финансијска процена.

2) Установити јединицу процене и индикаторе функције:

Анализа процене ресурса мери се бројем дисконтинуираних јединица процене (понекад, одређени делови животне средине се могу мерити на више начина, као што су младе рибе, одрасле рибе или кг рибљих организама), односно избором начина који најбоље представља укупан губитак ресурса и корист.

Анализа процене губитка и користи станишта мери се нпр. површином станишта (ха) или дужином река (км). Јединица процене генерално подразумева параметар који одређује садашњи ниво функција и изражава се као таква нпр. дисконтинуираном функцијом станиште ха/година или дисконтинуираном функцијом станиште км/година.

Неопходно је, за сваки одређени део природе одредити индикаторе функције, јер представљају најважније показатеље промена у функцији и они могу да укључе:

(1) мерење густине и биомасе, покровност вегетацијом;

(2) проценат покровности основне врсте вегетације;

(3) живу биомасу преовладавајуће вегетације изнад површине земљишта;

(4) индекс диверзитета;

(5) индикаторе квалитета станишта;

(6) присуство позитивних или негативних показатеља врста;

(7) дневну употребу станишта (број посетилаца који посећују место у временском периоду);

(8) концентрацију загађујућих материја;

(9) избор одговарајућих индикатора који су кључ за успешну процену и који могу значајно утицати на процену губитка и користи. Индикатори се обично мере у нумеричкој размери и често приказују проценат стања функције.

3) У следећој табели је приказан унос података којим се резимирају потребне информације:

	Штета/мере санације	Компензацијска санација
Време	– када је штета настала – када је почео опоравак – када је успостављен комплетан опоравак	– када је почело побољшање – када је успостављено побољшање – трајање побољшања
Оштећени делови природе	– нпр. број повређених риба или ха – нпр. број опорављених риба или ха	– број потенцијалних риба или ха који може бити користан да обезбеди побољшање
Промене у функцији	– промена у индикатору функција када се штета појављује и пут губитка – промена у индикатору функција када почиње оздрављење и пут оздрављења	– промена у индикатору функција од почетка побољшања за дугорочне циљеве одржавања путева побољшања

Израчунавање губитка израженог у јединици процене:

(1) Потребно је прикупити информације за израчунавање јединице процене за процену стања станишта, а уколико је потребно новчано вредновање неопходно је да се процени вредност губитка.

(2) Да би одредили штету у природи обично се узима у обзир да је стање посебних делова природе константно, односно да не постоји степен неизвесности, али у стварности постоје одређена колебања у природи.

Финансијско вредновање треба да се користи за израчунавање броја јединица по хектару (ха/примерак).

При утврђивању обима мера санације број изгубљених јединица процене треба да се подели са бројем јединица процене, ха/примерак како би се израчунао број потребних хектара или примерака.